Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 6/2002 o modelih Skupnosti in razveljavitvi Uredbe Komisije (ES) št. 2246/2002

(COM(2022) 666 final – 2022/0391 (COD))

Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o pravnem varstvu modelov (prenovitev)

(COM(2022) 667 final – 2022/0392 (COD))

(2023/C 184/07)

Poročevalec: **Ferre WYCKMANS**

Zaprosilo	(a) Svet, 21. 12. 2022
	(b) Evropski parlament, 12. 12. 2022
	Svet, 21. 12. 2022
Pravna podlaga	(a) člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
	(b) člena 114 in 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	Strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	22. 3. 2023
Plenarno zasedanje št.	577
Rezultat glasovanja	
(za/proti/vzdržani)	148/0/3

1. **Sklepi in priporočila**

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) meni, da je učinkovit sistem varstva modelov koristen za potrošnike in širšo javnost, saj spodbuja konkurenco in poštene poslovne prakse. Spodbuja ustvarjalnost na področjih industrije, izdelkov, komercialnih dejavnostih in izvoza, s tem pa prispeva tudi h gospodarskemu razvoju.

1.2 V večini držav članic mora biti model registriran pri nacionalnem uradu za industrijsko lastnino, da je zaščiten z zakonom. Glede na zadevno nacionalno zakonodajo in vrsto modela je lahko zaščiten tudi z avtorsko pravico kot neregistriran model ali umetniško delo. V nekaterih državah članicah sta varstvo industrijskega modela in varstvo avtorskih pravic združljiva, v drugih pa se medsebojno izključujeta. V nekaterih okoliščinah je lahko model zaščiten tudi na podlagi prava o nelojalni konkurenci, vendar se lahko pogoji varstva ter obseg obstoječih pravic in pravnih sredstev znatno razlikujejo.

1.3 EESO meni, da je treba pravni okvir za modele prilagoditi digitalni dobi, da bi spodbudili okrevanje in odpornost Unije, pa tudi inovacije in konkurenčnost. Podpira novo opredelitev modela iz predloga direktive. Ta je z vidika tehnološkega napredka postala še pomembnejša, saj razširja pojem izdelka na tehnološke modele, ki niso zajeti s fizičnimi izdelki.

1.4 EESO podpira tudi omejitev varstva modelov le na tiste značilnosti videza, ki so vidno prikazane v prijavi registracije, saj to povečuje pravno varnost varstva.

1.5 EESO pozdravlja dejstvo, da predlog uredbe vključuje rešitev, ki jo je Sodišče Evropske unije predlagalo v sodbi z dne 20. decembra 2017 v zadevi „Acacia“ ([1]), v kateri je pojasnilo razlago pojma „klavzule o popravilih“, zlasti ker ta rešitev izboljšuje varstvo potrošnikov.

([1]) Združeni zadevi C-397/16 in C-435/16.

1.6 Po drugi strani EESO meni, da se z združitvijo pristojbine za objavo in registracijo ne bo zmanjšal skupni znesek pristojbin, saj so predlagani znatno višji stroški podaljšanj. Ta ukrep torej za MSP in posamezne oblikovalce ni tako ugoden, kot se zdi. EESO želi, da bi bili zneski za MSP in posamezne oblikovalce nižji, po potrebi sorazmerno z njihovim prometom.

1.7 EESO meni, da je poenostavitev, ki jo prinaša črtanje zahteve po „enotnosti razreda“, nujna, vendar nezadostna, in da bi bilo treba tudi izboljšati ergonomijo sistemov prijave modelov na spletnih straneh nacionalnih uradov za industrijsko lastnino in Urada Evropske unije za intelektualno lastnino (EUIPO, v nadaljnjem besedilu: Urad). Da bi se spopadli s tem izzivom, bi se uradi lahko obrnili na stroko patentnih zastopnikov ter s tem MSP in posameznim oblikovalcem olajšali zaščito njihovih modelov.

1.8 EESO meni, da člen 290 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) ni primerna podlaga za pripravo pravil o sporih in tožbah zoper odločitve Urada, saj delegirani akti le dopolnjujejo temeljni akt in lahko zajemajo le nebistvene elemente. Določbe, za katere predlog uredbe predvideva, da bodo sprejete z delegiranim aktom, se nanašajo na pravice iz naslova VI Listine o temeljnih pravicah v zvezi s sodnim varstvom, zlasti na člen 47 o pravici do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča, zato jih ni mogoče šteti za nebistvene elemente.

1.9 EESO priporoča, da se take določbe vključijo v samo uredbo.

2. **Ozadje mnenja**

2.1 V veljavnem pravu Direktiva 98/71/ES Evropskega parlamenta in Sveta ([2]) (v nadaljnjem besedilu: Direktiva) delno usklajuje nacionalne zakonodaje o pravnem varstvu modelov, Uredba Sveta (ES) št. 6/2002 ([3]) (v nadaljnjem besedilu: Uredba) pa vzpostavlja samostojen sistem varstva enotnih pravic po vsej Uniji za registrirane in neregistrirane modele Skupnosti, če ti izpolnjujejo pogoje za varstvo, in sicer če so novi in imajo individualno naravo. Če model ni registriran, lahko ima imetnik težave pri dokazovanju obstoja pravice do modela. Poleg tega je trajanje varstva omejeno na tri leta, trajanje podeljenih pravic pa je krajše.

2.2 Uredba je bila spremenjena leta 2006, da bi se omogočil pristop EU k haaškemu sistemu za mednarodno registracijo, katerega cilj je bil vzpostaviti enoten, preprost, cenovno dostopen in centraliziran postopek registracije modelov pri Svetovni organizaciji za intelektualno lastnino (WIPO).

2.3 Z Uredbo so nadomestni deli izvzeti iz varstva modelov Skupnosti, saj med pripravo direktive ni bilo mogoče doseči dogovora o tej točki. Ker predlog revizije direktive v Svetu ni prejel podpore, ga je Komisija leta 2014 umaknila.

2.4 Obravnavani predlog po tem neuspehu izhaja iz sporočila Komisije z dne 25. novembra 2020 z naslovom „Čim boljše izkoriščanje inovacijskega potenciala EU – Akcijski načrt za pravice intelektualne lastnine v podporo okrevanju in odpornosti EU“, objavljenega v okviru nadaljevanja reforme prava blagovnih znamk. Njegovi cilji so večja prilagoditev digitalni dobi, večja dostopnost in učinkovitost za posamezne oblikovalce, MSP in industrije, nižja cena in manjša zapletenost ter povečanje pravne varnosti sistema varstva.

3. **Splošne ugotovitve**

3.1 Industrijski model sestavlja okrasni vidik izdelka in je lahko tridimenzionalen ali dvodimenzionalen. Uspešen model harmonično združuje funkcijo in obliko. Ne glede na to, ali gre za mize ali telefone, naredi izdelek privlačen oziroma je zaradi njega izdelek bolj zaželen od drugega.

3.2 Industrijski model se nanaša na različne industrijske in obrtne izdelke, najsi gre za tehnične ali medicinske naprave, ure, nakit, luksuzne izdelke, gospodinjske predmete, električne naprave, vozila, arhitekturne strukture, tekstilne izdelke, izdelke za prosti čas itd.

3.3 Industrijski model povečuje tržno vrednost izdelka, saj ga naredi bolj privlačnega in zapeljivega. Varstvo modela torej pomaga zagotoviti donosnost naložbe.

([2]) Direktiva 98/71/ES Evropskega parlamenta in sveta z dne 13. oktobra 1998 o pravnem varstvu modelov (UL L 289, 28.10.1998, str. 28).

([3]) Uredba Sveta (ES) št. 6/2002 z dne 12. decembra 2001 o modelih Skupnosti (UL L 3, 5.1.2002, str. 1).

3.3.1 EESO meni, da je učinkovit sistem varstva zato koristen za potrošnike in širšo javnost, saj spodbuja konkurenco in poštene poslovne prakse.

3.3.2 Spodbuja ustvarjalnost na področju industrije in industrijske proizvodnje ter razvoj komercialnih dejavnosti in izvoza, s tem pa prispeva tudi h gospodarskemu razvoju.

3.4 V večini držav članic mora biti model registriran pri nacionalnem uradu za industrijsko lastnino, da je zaščiten z zakonom. Glede na zadevno nacionalno zakonodajo in vrsto modela je lahko zaščiten tudi z avtorsko pravico kot neregistriran model ali umetniško delo.

3.5 V nekaterih državah članicah sta varstvo industrijskega modela in varstvo avtorskih pravic združljiva, v drugih pa se medsebojno izključujeta. V nekaterih okoliščinah je lahko model zaščiten tudi na podlagi prava o nelojalni konkurenci, vendar se lahko pogoji varstva ter obseg obstoječih pravic in pravnih sredstev razlikujejo.

3.6 Ob upoštevanju ciljev EU glede podpore okrevanju in odpornosti ter spodbujanja inovacij in konkurenčnosti EESO meni, da je treba pravni okvir za modele prilagoditi digitalni dobi. Podpira predlagano novo opredelitev, saj je pomembna z vidika tehnološkega napredka, ker razširja pojem izdelka na tehnološke modele, ki niso zajeti s fizičnimi izdelki.

3.7 EESO podpira tudi povečanje pravne varnosti, povezano z omejitvijo varstva modelov le na tiste značilnosti videza, ki so vidno prikazane v prijavi registracije.

3.8 Prav tako podpira prilagoditev obsega pravic, podeljenih z registracijo modela, da bi se zajele težave v zvezi z uporabo tehnologij 3D-tiskanja, strinja pa se tudi s tem, da se tako kot pri pravu blagovnih znamk z namenom preprečevanja ponarejanja doda pravica, ki imetnikom modelov omogoča, da preprečijo tranzit ponarejenih izdelkov čez ozemlje EU ali izvajanje kakršnih koli carinskih postopkov brez sprostitve v prosti promet na njihovem ozemlju.

4. **Posebne ugotovitve**

4.1 ***Klavzula o popravilih in varstvo potrošnikov***

4.1.1 O varstvu nadomestnih delov (sestavnih delov kompleksnega izdelka) s pravom modelov je bilo že veliko napisanega. Uredba v zvezi s tem določa izjemo, imenovano „klavzula o popravilih“, da bi se omejil monopol proizvajalcev oziroma proizvajalcev originalne opreme (zlasti motornih vozil) na trgu nadomestnih delov (člen 110). Ta „klavzula o popravilih“ določa, da imetnik modela nadomestnega dela ne more imeti monopola ali preprečiti tretji osebi, da bi dala na trg nadomestne dele, namenjene popravilu izdelka, da se mu povrne prvotni videz.

4.1.2 Proizvajalec kompleksnega končnega izdelka (vozilo, ura, mobilni telefon itd.) pogosto nadzoruje celotno proizvodno verigo. Tako bo verjetno ustvaril dvojni dobiček, najprej na trgu za prodajo končnega izdelka, nato pa tudi na trgu za prodajo nadomestnih delov.

4.1.3 Dognanja vedenjske ekonomije kažejo, da večina potrošnikov izbira na podlagi prodajne cene primarnega izdelka, ne da bi se ukvarjali s prodajno ceno sekundarnih storitev. Zato postanejo ujetniki svoje začetne naložbe in so prisiljeni sprejeti ceno, ki je v drugih okoliščinah morda ne bi.

4.1.4 EESO ugotavlja, da to lahko povzroči težave na področju konkurenčnega prava, saj ima prvotni proizvajalec/sestavljavec, ki je imetnik pravice do modela, znatno konkurenčno prednost, ki pa lahko na koncu škodi potrošnikom:

— v razmerju do kupcev lahko zaračunava visoke cene ali uvaja vezano prodajo;

— v razmerju do serviserjev lahko ustvarja prevladujoči položaj ali določa pogoje serviserjem, ki jim odobri dobavo;

— v razmerju do dobaviteljev lahko prepove dobavo neodvisnim serviserjem ali pa lahko neodvisnim dobaviteljem prepove kopiranje delov za oskrbo trga popravil.

4.1.5 Da bi preprečili monopolizacijo sekundarnih trgov, se je evropski zakonodajalec odločil omejiti pravice, ki jih je mogoče pridobiti za nadomestne dele.

— Prva omejitev se včasih imenuje izključitev iz „obveznosti prilagoditve“ („*must match*“) (člen 8, odstavek 2). Videza izdelka, ki je potreben za tehnično povezavo z drugim izdelkom, ni mogoče zaščititi.

— Druga omejitev se nanaša na varstvo sestavnih delov, ki niso vidni.

4.1.6 Sestavnih delov, ki med normalno uporabo izdelka niso vidni, ni mogoče zaščititi s prijavo modela (člen 4, odstavek 2).

Sem spadajo na primer:

— mehanizem ure;

— notranjost večine motorjev gospodinjskih aparatov;

— motor vozila (ki ni viden med normalno uporabo vozila, tudi če je motor zlahka viden z dvigom pokrova).

4.1.7 Sestavni deli, ki jih je mogoče zaščititi, so torej tisti, ki niso tehnično vezni in so vidni. V skladu z Uredbo je tako mogoče zaščititi veliko število delov. Pri vozilu so to na primer:

— žarometi,

— odbijači,

— pokrov motorja in vrata (ne pa tečaji),

— volan.

4.1.8 Izdelek, ki ni zaščiten s prijavo modela, lahko torej reproducira kateri koli konkurenčni proizvajalec nadomestnih delov in tako oskrbuje trg popravil.

4.1.9 Vendar so se pojavila vprašanja glede uporabe teh določb. EESO pozdravlja dejstvo, da predlog uredbe upošteva rešitev, ki jo je Sodišče Evropske unije predlagalo v sodbi z dne 20. decembra 2017 v zadevi Acacia, v kateri je pojasnilo razlago pojma „klavzule o popravilih“.

4.1.10 EESO navaja, da je pritožbeno sodišče v Parizu to rešitev konkretno uporabilo v svoji sodbi z dne 11. septembra 2018 v zadevi št. 2017/01589 v primeru platišč, ki se tržijo na spletnem prodajnem mestu. Prodajalec se ni mogel veljavno sklicevati na „klavzulo o popravilih“, ker so bila ta platišča ponujena „za estetsko prilagoditev vozil“ in „uglasitev“. Ugotovljeno je bilo, da sporna platišča pomenijo kršitev, prodajalec pa je bil kaznovan zaradi kršitve modelov.

4.1.11 Nekatere države članice so liberalizirale trg nadomestnih delov. S francoskim zakonom o podnebju in odpornosti št. 2021-1104 z dne 22. avgusta 2021 se je odprl trg za prodajo nekaterih avtomobilskih nadomestnih delov od 1. januarja 2023.

4.1.12 Cilj tega ukrepa je bil znižati cene na tem trgu. Med letoma 2019 in 2020 so se cene v povprečju povečale za 8 %, deloma zaradi tehnične kompleksnosti različnih delov, kot so motorji električnih ogledal, senzorji, vgrajeni v vetrobranska stekla itd. Najbolj liberalne države v tem sektorju nimajo zelo razvite industrije, drugače kot Nemčija, ki je država močnih proizvajalcev avtomobilov, a je njen trg že bolj odprt.

V Franciji bodo od 1. januarja 2023 proizvajalci ne glede na to, ali proizvajajo originalno opremo, tj. so sodelovali pri sestavljanju novega vozila, ali pa so neodvisni, lahko tržili dele avtomobilskih oken. Proizvajalci originalne opreme, ki so sodelovali pri sestavljanju drugih vidnih nadomestnih delov (optični deli, ogledala itd.), bodo lahko torej dele tržili kot proizvajalci.

4.2 ***Stroški varstva modelov***

4.2.1 Urad Evropske unije za intelektualno lastnino (EUIPO) ima spletni sistem prijave modelov, kjer so navedeni trenutni stroški od 350 EUR naprej. EESO želi spomniti, da je registrirani model Skupnosti zaščiten za obdobje petih let od datuma, na katerega je bila vložena prijava, trajanje varstva pa se lahko podaljša za eno ali več petletnih obdobij do največ 25 let od datuma vložitve prijave.

4.2.2 K stroškom prijave se prištejejo tri vrste pristojbin:

— pristojbina za registracijo v višini 230 EUR, ki se ji lahko doda dodatna pristojbina v višini 115 EUR za od 2 do 10 dodatnih registracij in 50 EUR za več kot 10 dodatnih registracij;

— pristojbina za objavo v višini 120 EUR, ki se lahko poviša za 60 EUR za od 2 do 10 dodatnih objav in za 30 EUR za več kot 10 dodatnih objav;

— pristojbina za odlog objave v višini 40 EUR, ki se lahko poviša za 20 EUR za od 2 do 10 modelov in za 10 EUR za več kot 10 modelov.

4.2.3 Pristojbine, ki jih je treba plačati, so odvisne od dveh dejavnikov:

— števila modelov, ki jih zajema prijava, in

— tega, ali je objava modela odložena ali ne.

4.2.4 Njihova struktura je naslednja:

— osnovna pristojbina za posamični model ali za prvi model v združeni prijavi;

— znižana pristojbina za modele od drugega do desetega;

— dodatno znižana pristojbina na model od enajstega modela naprej.

4.2.5 Predlog uredbe predvideva znižanje stroška za prvo podaljšanje (po 5 letih) na 70 EUR in povišanje stroška za drugo podaljšanje (po 10 letih) na 140 EUR, za tretje podaljšanje (po 15 letih) na 280 EUR ter za četrto podaljšanje (po 20 letih) na 560 EUR. Vsota pristojbin za prvi dve podaljšanji ostaja enaka vsoti po sedanji stopnji pristojbin, tj. skupaj 210 EUR, vendar so pristojbine za naslednja podaljšanja znatno višje.

4.2.6 Ta predlog se za MSP in posamezne oblikovalce ne zdi tako ugoden, kot se trdi. EESO zato poziva k nižjim zneskom za MSP in posamezne oblikovalce, po možnosti sorazmerno z njihovim prometom.

4.2.7 Poleg tega EESO meni, da se s spremembo strukture pristojbin z združevanjem pristojbin za objavo in registracijo ne bodo zmanjšali skupni stroški pristojbin.

4.3 ***Črtanje zahteve po „enotnosti razreda“***

4.3.1 Tudi če je prijava lahko združena za več modelov, morajo vsi izdelki, v katere naj bi bili modeli vključeni ali v katerih naj bi se uporabljali, spadati v isti razred na podlagi zahteve po „enotnosti razreda“. Ti razredi so navedeni na seznamu, imenovanem „locarnska klasifikacija“.

4.3.2 Locarnska klasifikacija ima v skladu s členom 2(1) Locarnskega aranžmaja „sama po sebi samo upravni karakter“ in obsega:

— seznam razredov in podrazredov;

— abecedni seznam izdelkov, ki sestavljajo industrijske modele, z navedbo razredov in podrazredov, v katere se uvrščajo;

— pojasnjevalne opombe.

4.3.3 Namen odprave zahteve po „enotnosti razreda“, ki je predvidena v predlogu uredbe in naj bi podjetjem omogočala vlaganje združenih prijav modelov z vključitvijo več modelov v eno samo prijavo, ne da bi jim bilo treba modele omejiti na izdelke iz istega razreda po locarnski klasifikaciji, je spodbuditi MSP in posamezne oblikovalce, da vložijo prijave za svoje modele, da bi jih zaščitili.

4.3.4 EESO meni, da je poenostavitev, ki jo prinaša črtanje zahteve po „enotnosti razreda“, nujna, vendar nezadostna, in da bi bilo treba tudi izboljšati ergonomijo sistemov prijave modelov na spletnih straneh nacionalnih uradov za industrijsko lastnino in EUIPO.

4.3.5 Uradi bi lahko pri obravnavanju tega izziva izkoristili strokovno znanje patentnih zastopnikov ter s tem MSP in posameznim oblikovalcem olajšali zaščito njihovih modelov.

4.3.6 Patentni zastopniki bodo seveda še naprej pomagali imetnikom pravic pri izkoriščanju njihovih modelov in jih zastopali v sporih.

4.4 ***Prenos pooblastila in sprejemanje delegiranih aktov***

4.4.1 Predlog uredbe določa, da se določbe o sporih v zvezi s pravom modelov sprejmejo v delegiranih aktih.

To vključuje:

— umik in spremembo prijave modela (člena 47a in 47b);

— zahteve za razglasitev ničnosti (člen 53a);

— pritožbeni postopek zoper odločbe Urada (člen 55a);

— ustni postopek pred odbori za pritožbe Urada (člen 64a);

— pridobivanje dokazov (člen 65a);

— vročanje odločb in uradnih pozivov (člen 66a);

— postopek sporočanja Uradu (člen 66d);

— izračun in trajanje rokov v postopku (člen 66f);

— nadaljevanje postopka pred Uradom (člen 67c);

— poklicno zastopanje pred Uradom v primeru spora (člen 78a);

— plačilo pristojbin in taks ter rok plačila (člen 106aa).

4.4.2 EESO meni, da člen 290 PDEU ni primerna podlaga za pripravo pravil o sporih in tožbah zoper odločitve Urada, saj delegirani akti le dopolnjujejo temeljni akt in lahko zajemajo le nebistvene elemente. Predvidene določbe se nanašajo na pravice iz naslova VI Listine o temeljnih pravicah v zvezi s sodnim varstvom, zlasti na člen 47 o pravici do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča, zato jih ni mogoče šteti za nebistvene elemente temeljnega akta.

V Bruslju, 22. marca 2023

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG